

Mladi prirodoznanec.

Piše dr. S. Bevk.

(Dalje.)

Ako si, mladi bralec, po našem navodilu nabiral vsakovrstnih stvari v oni zabojček, ki smo ti ga priporočali, si gotovo tudi spravil kak kosec štanijola ali kositrovega papirja. Iz tega si lahko v nekaj minutah napraviš ličen parnik, ki bo plaval po vodi v skledi, kakor plavajo veliki parobrodi po širnem morju. — Tak parnik si narediš tako-le: Iz štanijola izreži podolgasto okrogel kos, katerega rob ukrivi okroginokrog navzgor. Sprednji konec naj bo bolj ozek, zadnji pa širji in naj se dviga le malo nad vodo. Ta konec potem škarjasto izreži in vtakni v zarezo kosec kafre, ki se mora dotikati vode, ako položiš čolniček na vodo. — Parnik je gotov. Lahko ga še okrasimo z jarbolo iz slamne bilke, na katero prilepimo lepo trobojnico in tudi mornarje, seveda iz papirja, lahko postavimo vanj. Prostrano morje naj vam nadomešča velika, plitka skleda, napolnjena z vodo. — Ako sedaj svoj parnik spustimo v morje, se začne premikati in drčati po vodni gladini, da poka jarbola in se tresejo mornarji, kakor da so dobili hudo morsko bolezen.

„Parnik pa vendar to ni,“ bo morda kdo rekel, ki ima posebno prebrisano glavico. „Kje je kaj pare, vodene pare?“ bo morda vprašal. — Saj res! Prav praviš; parnik mora goniti sila napetih par, sicer ne zasluži tega imena. No, dragi bralec, tudi tak parnik, ki ga goni para, znamo narediti, in če nas pazno poslušáš, ga boš umel narediti tudi ti. Za „parnik“ na paro nam je treba: manjega čolniča, dveh jajec, malo bombaža in vinskega cveta. Čolnič si napravimo iz trdega papirja ter ga prevlečemo zunaj in znotraj s štanijolom. Še boljši je seveda iz tanke pločevine, pa ga je težje narediti, ker moramo posamezne dele dobro zediniti, da drže vodo.*) Na dnu čolna pritrdimo zamašek iz plutovine, ki smo ga tako polkroglasto izvotlili, da stoji lahko v njem jajčja lupina. Nad tem zamaškom pritrdimo na stranici čolna dve žici, ki ju skrivimo tako, da trdno nosita celo jajce. — Ko smo vse to priležno in trdno napravili, se spravimo nad jajci. Eno razbijemo tako, da ostane vsaj pol lupine cele; drugo pa navrtajmo na ožjem koncu in izskrajmo vsebino. Polovično lupino postavimo nato v izvotljeni zamašek, da stoji v njem trdno kakor ponev v luknji železnega ognjišča, v celo lupino pa nalijemo za polovico njegove vsebine vode in jo tako položimo na pripravljeni žici, da leži daljša os jajca vodoravno in je izvrtana luknjica obrnjena proti zadnjemu delu čolna. — Ako na to položimo v polovično lupino kosec bombaža ter ga polijemo z vinskim cvetom in prižgemo, začne kmalu voda v celi lupini vreti in pare silijo iz odprtine. To pa provzroči, da se začne čolnič param v nasprotni meri pomikati naprej.

*) Najložje napravimo to, ako dele zvežemo s činom ali kositrom. Roba onih delov dobro očistimo, pomažemo s solno kislino, denemo rob na rob in segrejemo nad plamenom vinskega cveta.

Vodene pare namreč pritiskajo na vso lupino in se v nasprotnih točkah uničujejo. Ker pa pri odprtini izhajajo pare, se oni pritisk, ki deluje na luknjici ravno nasproti ležečem delu jajčje lupine, ne uničuje. Ta enostranski pritisk smo torej uporabili, da nam poriva parnik, kakor se na enak način porablja pritisk vode v turbini ali Segnerjevem kolesu.

Ker smo zašli z našim parnikom k param ali z drugimi besedami: k vodi v raztezno-tekočem stanju in vemo, da se nahaja voda v tem stanju vedno v zraku, toda ne vedno v isti množini, hočemo takoj preiti na drugo pripravo, namreč na pripravo, ki nam kaže v odstotkih, koliko vodenih hlapov se nahaja v tem ali onem času v zraku. Tako pripravo imenujemo vlagokaz ali higrometer. Služi nam sama zase ali pa skupno s toplo-merom, tlakomerom in vetrokazom za prorokovanje vremena. — Prav zanesljiv vlagokaz si napravimo lahko sami na tak način. V drobni deščici, ki ima podobo kvadrata s stranico 1 *dm*, izvrtamo blizu razpolovišča ene stranice luknjico s premerom 5 do 8 *mm*. Potem si napravimo čep, ki se da trdno poriniti v luknjico in je tako dolg, da gleda malo iz nje. Čep prekoljemo po dolgem in vtaknemo med obe polovici nitko od ržene slame, ali, če te ni lahko dobiti, od slame iz viržinke, ki se tako-le napravi. Slamna bilka se razkolje na kolikor mogoče veliko delov. Te dele položimo na gorko peč ter izberemo one, ki se najbolj ukrive. Nato dihamo vanje ter izberemo tisto nit, ki se najhitreje poravna. Ta nit je najobčutljivejša in zato najbolj uporabna za našo pripravo.

Položimo jo med oba dela čepa, ki ga porinemo nalahko v luknjico. Sedaj močimo nit z mokrim čopičem toliko časa, da se popolnoma poravna, zasučemo — če treba — čep toliko, da kaže nit ravno v desni zgornji kot deščice in ga nato porinemo trdno v luknjo. Točko, kamor kaže prosti konec niti, zaznamujemo s 100. Nato potegnemo s šestilom lok od te točke s središčem v čepu čez deščico, položimo vso pripravo na vročo peč ter počakamo, da se nit kolikor mogoče močno ukrivi. Točko, ki jo sedaj dobimo, zaznamujemo z ničlo (0). Sedaj nam je le še treba lok med 0 in 100 razdeliti v 100 delov, in odstotni vlagokaz je gotov. Ako si še med 100 in 60 zapišemo „preveč vlažno“, med 60 in 40 „normalno“ in med 40 in 0 „preveč suho“, smo napravili vse, kar je potrebnega za naše razmere.

(Dalje.)

Novo veselje.

Spisal Ivo Trošt.

Kramarjev Jožek in Poljščakov Ivan sta sedela na vozu v velikem košu. Poljščakov Ivan je namreč moral z vozom in voliči za očetom in sestro v gozd, kamor sta šla grabit listja. Cesta se je dvigala pomalem navkreber, voliča sta stopala počasi, kakor da tudi ona opazujeta na novo zbudjeno prirodo okolo sebe. Toda cesta se je vlekla kakor slaba letina, in volička sta imela za to premalo razuma. Jožek je pripregel svoj samotežni voziček, da naloži v gozdu